

Asia: VN/10618/2024

Lausuntopyyntö: Kuluttajansuojalain uudistaminen vihreän siirtymän edistämiseksi – Työryhmän mietintö

1. Yleiset huomionne

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta lausua oikeusministeriölle työryhmän mietinnöstä koskien kuluttajansuojalain uudistamista vihreän siirtymän edistämiseksi. Pidämme työryhmän esittämiä, vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiiviin sekä tavaroiden

korjaamisdirektiiviin perustuvia muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön pääosin tärkeinä ja kannatettavina.

Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivistä tuleva vaatimus siitä, että ympäristöväittämät eivät saa olla yleisiä vaan niiden tulee olla täsmällisiä ja perusteltuja, on erittäin kannatettava, sillä se puuttuu haitallisiin ja valitettavan yleisiin markkinointikäytäntöihin. Myös se, että kestävyysmerkintöjen tulee perustua kolmannen osapuolen läpinäkyvään sertifiointiin, on merkittävä parannus nykytilaan, jossa markkinointitarkoituksessa on voitu käyttää yrityksen itsekeksimiä merkintöjä. (Suomessa esiintyneistä haasteista ks. esimerkiksi Finnwatch, 2024, <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/jalanjaelkia-ilmassa>)

Myös niin sanottuun korjaamisdirektiiviin kuuluva velvollisuus tarjota korjauspalveluita myös silloin, kun kyseessä ei ole myyjän tai valmistajan vastuulla oleva vika, on tärkeä askel kohti kestävämpää ja kiertotaloutta edistävää yritystoimintaa.

2. Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin täytäntöönpano

-

2.1 Muutokset kuluttajansuojalakiin

Finnwatch pitää perusteltuina muutoksia, joita vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin perusteella esitetään kuluttajansuojalakiin. On tärkeää, että tuotteissa esitettävät

ympäristöväittämät ovat täsmällisiä ja perusteltuja. Samoin on tärkeää, että kestävyysmerkintöjä voi käyttää jatkossa vain silloin, kun ne perustuvat kolmannen osapuolen sertifiointiin. On hyvä, että kestävyysmerkintöjä koskeva sääntely kattaa ympäristövaikutusten lisäksi myös ”yhteiskuntaan liittyvät ominaisuudet”. Kyseisiä ominaisuuksia koskevassa esimerkkilistauksessa tulisi huomioida, että esimerkiksi työympäristön turvallisuus ja (elämiseen) riittävä palkka ovat nekin ihmisoikeuskysymyksiä.

On hyvä, että ”yhteiskuntaan liittyvät ominaisuudet” huomioidaan myös lain 6 ja 8f pykälissä koskien harhaanjohtavaa tietoa ja velvollisuutta antaa tietoa mahdollisista markkinoinnissa käytettävistä vertailuista. Sen sijaan pidämme puutteellisenä, että päivitettävään valtioneuvoston asetukseen (koskien kuluttajien kannalta sopimattomia menettelyjä markkinoinnissa ja asiakassuhteissa) kirjattavat tarkemmat vaatimukset koskevat ainoastaan ympäristöväittämiä. Siinä missä tarkemmin perustelematon yleinen ja epämääräinen ympäristöväittäjä (kuten ”ympäristöystävällinen”) olisi jatkossa listan kohdan 29 mukaan yksiselitteisesti kielletty, vastaava epämääräinen väite yhteiskunnallisista vaikutuksista (esimerkiksi ”sosiaalisesti vastuullinen”) jätetään kuluttajansuojalain ja edellämainitun asetuksen muiden kohtien perusteella tulkittavaksi.

Lisäksi haluamme nostaa esiin mahdollisen epäselvän rajan sääntelyssä. Sivulla 75 todetaan, että ”Ympäristöväittäjä voidaan esittää missä tahansa muodossa, kuten tekstinä, kuvana, grafiikkana tai symbolina.” Tämän määritelmän suhdetta kestävyysmerkintöjä koskeviin vaatimuksiin olisi syytä täsmentää, sillä nyt jää epäselväksi, miten ympäristöväittäjä voidaan esittää ”kuvana, grafiikkana tai symbolina” ilman, että se on käytännössä sertifiointia vaativa kestävyysmerkintä, joka määritellään asetusehdotuksen sivulla 133 näin:

”kestävyysmerkinnällä vapaaehtoista kulutushyödykkeen, menetelmän, elinkeinonharjoittajan tai elinkeinotoiminnan ympäristöominaisuuksia tai yhteiskunnallisia ominaisuuksia koskevaa merkintää, jonka tarkoituksena on edistää kulutushyödykkeen myyntiä erottamalla kulutushyödyke, menetelmä, elinkeinonharjoittaja tai elinkeinotoiminta muista kulutushyödykkeistä, menetelmistä, elinkeinonharjoittajista tai muusta elinkeinotoiminnasta;”

2.2 Valtioneuvoston asetuksen uudistaminen ja perustelumuistio

Emme pidä perusteltuna direktiivissä tehtyä linjausta siitä, että niin sanottuun päästökompensaation perustuva tuotetason ympäristöväittäjä esimerkiksi ”hiilineutraaliudesta” määritellään kategorisesti epäsovivaksi ja siten kielletyksi kaupalliseksi menettelyksi. Mahdollisuus käyttää tuotteesta vakiintunutta ja tunnettua hiilineutraali-termiä on ollut kannustin yrityksille kantaa vastuuta aiheutetuista päästöistä ja rahoittaa ilmastohankkeita.

Direktiivin valmistelussa olisi pitänyt huomioida ISO-standardi 14068, joka näkemyksemme mukaan määrittelee selkeät ja riittävät kriteerit tuotteen hiilineutraaliksi kutsumiselle silloin, kun väittämän oikeuttamiseen on hyödynnetty hiilimarkkinoita. Kyseisen ISO-standardin mukainen väittäjä

hiilineutraaliudesta tulisi pitää mahdollisena esimerkiksi kolmannen osapuolen sertifioimissa kestävyysmerkinnöissä.

Ymmärrämme, että asiassa ei ole mahdollista tehdä tässä vaiheessa kansallista poikkeusta, mutta pitkällä aikavälillä (ja hiilimarkkinoiden uudistumisen edetessä) asiaa tulee tarkastella EU-tasolla uudelleen. Lisäksi lainsäädännön toimeenpanossa on varmistettava, ettei neutraaliusväittämien kiellon tulkita koskevan myös sellaisia kestävyysmerkintöjä, joiden kriteereihin kuuluu päästöjen hyvittäminen.

2.3 Valvonta ja seuraamukset

-

2.4 Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivi on pantava täytäntöön viimeistään 27.3.2026, ja sen nojalla annettuja säännöksiä on alettava soveltaa 27.9.2026. Direktiivissä ei ole huomioitu sitä, että elinkeinonharjoittajien varastoissa voi olla sääntelyn soveltamisen alkaessa vielä tuotteita, joiden merkinnät eivät vastaa kaikilta osin ympäristöväittämiä ja kestävyysmerkintöjä koskevia uusia vaatimuksia. Pahimmillaan tuotteet, jotka on pakattu tai merkitty vanhojen käytäntöjen mukaan, voisi olla tarpeen hävittää. (Ks. tarkemmin työryhmän mietinnön s. 61–62).

Mietinnössä todetun mukaisesti Suomi pyrkii edelleen löytämään ratkaisua tähän direktiivin tavoitteiden vastaiseen kielteiseen ympäristövaikutukseen sekä yrityksille aiheutuvaan liiketaloudelliseen tappioon ja hallinnolliseen taakkaan neuvottelemalla asiasta Euroopan komission kanssa.

Jatkovalmistelussa arvioidaan, miten mietinnössä esiin nostettu ongelma olisi ratkaistavissa. Lausunnonantajia pyudetään ottamaan kantaa siihen, mitä vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin artikloja siirtymäratkaisun tulisi koskea ja miten mahdollinen siirtymä tulisi toteuttaa.

-

3. Tavaroiden korjaamisdirektiivin täytäntöönpano

-

3.1 Muutokset kuluttajansuojalakiin

-

3.2 Jätelain muutokset

-

3.3 Valvonta ja seuraamukset

-

4. Vaikutusten arviointi

-

4.1 Yleiset huomionne

-

4.2 Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin täytäntöönpano

Ympäristövaikutusten kohdalla olisi aiheellista todeta, että hiilineutraaliudesta kertovien merkintöjen kieltäminen tuotteissa vähentää yritysten kannustinta hyvittää päästöjään (ns. päästökompensaatio), mikä vähentää ilmastotoimien rahoitusta ja johtaa ilmastolle haitalliseen vaikutukseen.

4.3 Tavaroiden korjaamisdirektiivin täytäntöönpano

-

5. Ehdotus korjaamista edistäväksi toimenpiteeksi. Tavaroiden korjaamisdirektiivin 13 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot toteuttavat vähintään yhden toimenpiteen, jolla edistetään korjaamista. Jäsenvaltion on ilmoitettava siitä Euroopan komissiolle viimeistään 31.7.2029. Työryhmä ei ole tässä vaiheessa päätenyt esittämään mitään yksittäistä toimenpidettä artiklan täytäntöön panemiseksi. Voitte kuitenkin alla ehdottaa näkemyksenne korjaamista edistäväksi toimenpiteeksi.

Finnwatch kannattaa korjauspalveluiden arvonlisäverokannan alentamista. Vaikka tämä toimenpiden ei siirtyisi täysimääräisesti korjauspalveluiden hintoihin, parantaa se korjauspalveluiden kannattavuutta ja tukee siten uusien korjauspalveluiden syntyä.

6. Muut huomiot

Ympäristöväittämien sääntelyä oli määrä jatkaa ja tarkentaa vihreät väittämät -direktiivillä. Viimeisten tietojen mukaan tästä direktiivistä ei kuitenkaan ole syntymässä yksimielisyyttä. Jos ympäristöväittämien esittämisestä ja perustelemisesta ei saada aikaan EU-tason lainsäädäntöä, tulee Suomen edistää aktiivisesti esimerkiksi kansallisten viranomaisten yhteistyötä, jotta jäsenmaiden toimeenpanokäytännöistä saadaan yhteneväisiä. Esimerkiksi samoja pakkauksia ja merkintöjä tulisi voida käyttää useissa EU:n jäsenmaissa. Huomautamme jälleen, että hätiköity ”sääntelyn purkaminen”, jota parhaillaan EU:ssa harjoitetaan, voi johtaa jopa yritysten hallinnollisen taakan lisääntymiseen ja sääntelyn alkuperäisten tavoitteiden vesittymiseen.

Korjaamisdirektiivin osalta kansallisesti tulisi pyrkiä varmistamaan esimerkiksi riittävällä tiedottamisella tai erillisellä kampanjalla, että korjauspalveluiden tarjoamista koskeva uusi velvoite saatetaan mahdollisimman tehokkaasti kansalaisten tietoon, jotta tavaroiden korjaamiseen liittyvä kulutuskäyttäytyminen vahvistuu mahdollisimman nopeasti.

Leipola Lasse
Finnwatch ry